

Posebnosti slovarskih prikazov v *ePravopisu*

Pri zasnovi sodobnega pravopisnega slovarja je bilo treba upoštevati, da je z elektronsko dobo in spletnimi možnostmi objavljanja prišlo tudi do premika v načinih zapisa slovarske informacije: če je bilo v klasičnih knjižnih publikacijah treba skrbeti za krajšanje slovarskih metapodatkov in shematiziranje ponavljajočih se slovarskih elementov, kar je z vidika informativnosti pogosto omejevalno, v spletnih objavah to ni več potrebno, razen če želimo po slovarju brskati s telefonom ali drugimi napravami z manjšim zaslonom.

V primerjavi s slovarji pretekle dobe smo se odločili za:

- ponazoritev rabe posamezne iztočnice s **ponazarjalnimi zgledi**, ki tudi pri simbolih, okrajšavah in lastnih imenih niso več izpuščeni;
- izrecno poimenovanje posameznih elementov slovarske zgradbe (v spletni različici so prikazani v tako imenovanih **namigih** (angl. *tooltip*));
- neokrajšano navajanje **pojasnil o rabi** in uvajanje novih pojasnil (npr. *brez vejice, kot del imena, v datumu, v etimologiji, v imenih datotek, v spletnih naslovih, v zvezi okrajšav, z vejico, z vezajem* ipd.);
- izrecno uvajanje posameznih **slovničnih**, pa tudi **distribucijskih posebnosti**, tj. s pojasnili (*navadno nesklonljivo, pri stopnjevanju*);
- za neokrajšan prikaz sklanjatvenih posebnosti v paradigmatskih vzorcih pri **oblikoslovno težavnih besedah**;
- **neokrajšan izpis izgovorov**;
- dodajanje za pravopisje pomembnih podatkov o **besedotvorni motiviranosti** posameznih besed oz. povezanosti v okviru besedne družine (npr. *ničejanstvo* < *Nietzsche*; *adamit, adamitka, adamitski* < *Adam*);
- izrecna opozorila na **povezane iztočnice**, ki so sopomenke (*evangeličan* sopomenka *protestant*) ali nadrejene sopomenke (*luteran* ustrežneje *protestant, evangeličan*);
- uvedbo razlikovanja pri **lastnih imenih** med polnimi in skrajšanimi imeni (*Jadransko morje – Jadran*), med enakovrednimi soobstajajočimi imeni (*Perujski tok – Humboldtov tok*), med imeni s časovnim razmerjem (*Kamniško sedlo – Jermanova vrata*), med imeni z normativnim razmerjem (*Sredozemlje – Mediteran*), med imeni, ki niso več v uradni rabi (*Volgograd – Stalingrad*);
- predstavitev **besedotvornih dvojnic** tipa *rotarijec* in *rotarijanec* v ločenih slovarskih sestavkih in s prikazom sopomenskega razmerja med dvojnicami.

Problemski pristop omogoča po eni strani postopno dodajanje novih redakcij na splet, po drugi strani pa zahteva dinamičen pristop k slovarskemu konceptu, ki se bo z dodajanjem novih informacij, relevantnih za uporabnike, postopoma nadgrajeval.

Koncept rastočega slovarja pri *ePravopisu* ni omejen le na makrostrukturo, kot je mogoče sklepati iz dejstva, da je letno v slovar dodanih več problemskih sklopov, zaradi katerih raste geslovník slovarja. Slovarske redakcije se obvestilno širijo tudi mikrostrukturno, predvsem zaradi novih podatkov ob problemskih sklopih, ki jih prinašajo nova pravopisna pravila, nastajajoča ob slovarju oz. vzporedno z njim.

Prvine slovarske zgradbe

Zgradba slovarskega **sestavka** oz. mikrostrukturna specializiranega pravopisnega slovarja prinaša:

- **zapis besede**, tj. iztočnico;
- **variantni zapis**, tj. zapis morebitne dvojnice;
- **izgovor**, tj. zapis izgovora iztočnice, pri samostalnikih tudi zapis rodilniške oblike ali vseh oblik, če prihaja do izgovornih posebnosti (npr. preglas, predložna raba), pri pridevniki neosnovnih oblik za ženski in srednji spol ali vseh oblik, če prihaja do izgovornih posebnosti (npr. predložna raba);
- **pregibanje**, in sicer rodilniške končnice pri samostalniku, pregibala za ženski in srednji spol pri pridevniku in sedanjiško obliko pri glagolu;
- **dvojnice pri pregibanju**, ki jih nakazujejo oznake ali pa so razvidne iz prikazane paradigme;
- **besednovrstno določitev** iztočnice;
- **pravopisno uvrstitev** (npr. v kategorijo lastnih imen ali med kratice, simbole ...);
- **pomensko uvrstitev** (pri lastnih imenih identifikacija, pri občnih poimenovanjih po potrebi pomenskorazlikovalno razlago);
- **zglede rabe**, med katerimi najdemo tako ponazarjalno gradivo kot tipične besedne zveze, ki jih pri besedah ni mogoče zajeti z zapisom besede v iztočnični obliki:

(1) raba v neimenovalniških sklonih, npr. zaradi neobstojnega polglasnika, preglasa, kategorije živosti ali posebnosti pri pregibanju; (2) oblika primerniške stopnje pri lastnostnih pridevniki in prislovih; (3) sklonljivost oz. nesklonljivost pri prilastkih pred imeni in predimki; (4) raba prostorskega predloga *v* oz. *na* in njegovega nasprotnostnega para *iz* oz. *z* pri zemljepisnih imenih in ponatančenje rab različnih predlogov (*iti na Ojstrico*, toda *plezati v Ojstrici*); (5) ponazoritev rabe vrstnega pridevnika, pri čemer posebno pozornost namenjamo tistim pridevnikom, ki so homonimni z določno obliko kakovostnih pridevnikov; (6) raba stalnih besednih zvez in frazeoloških enot; (7) skladska raba pisnih leksikalnih krajšav oz. simbolov, okrajšav, kratic, pri čemer s primeri (8) ponazarjamo njihovo stičnost ob vključevanju v besedilo in rabo, kadar so sestavina tvorjenk ali besednih zvez; (9) časovna zaznamovanost leksemov z oznakama *zastarelo* ali *starinsko* in pojasnilom *nekdaj*; (10) socialnovrstno razlikovanje med knjižnojezikovno nevtralnimi, neformalno rabljenimi in pogovornimi ter žargonskimi izrazi, (11) čustvenostna zaznamovanost z razlikovanjem med ljubkovalnim in manjšalnim ter slabšalnim; (12) raba kulturno specifičnih izrazov, ki je nakazana s pojasnilom, iz katerega je razvidno, iz katerega okolja prihaja pisno podomačeni ali nepodomačeni, torej neprevedeni izraz; (13) raba manj formalnega besedja, ki ga uvaja oznaka *manj formalno*;

• **povezane podatke**, ki pri prevzetih imenih in pisno podomačenih poimenovanjih prinaša podatek o izvornem zapisu in jeziku, iz katerega jezika je ime oz. poimenovanje prevzeto:

• **normativna napotila**, ki so v obliki bodisi ustrežnejše sopomenke bodisi ustrežnejšega zapisa; slovar izrecno usmerja s pojasnilom *ustrezneje*, k podobnim ali povezanim iztočnicam napoti z vodilko *primerjaj*;

- **normativno pojasnilo**, v katerem so opisana odstopanja od sistemskih možnosti bodisi v knjižnem jeziku bodisi v neformalnih ali regionalnih besedilnih oblikah;
- **dvojnične iztočnice**, povezane z oznakama *in* ter *tudi*, ki sledita določilom v pravopisnih pravilih ali kažeta na večjo ali manjšo pogostnost dvojnice, če je izbira poljubna;
- **povezane iztočnice**, med katerimi navajamo zlasti pridevnike na *-ski* in *-ov/-ev* oz. *-in* ter prebivalska imena; pri tvorjenih besedah se slovarski sestavek zaključis podatkom o izhodiščni (netvorjeni) besedi;
- **druge z iztočnico povezane podatke**, in sicer **(a)** pravopisno kategorijo, ki iztočnico umešča v problemski ali normativni okvir slovenskega knjižnega jezika; **(b)** podatek o referenčnem poglavju pravopisnih pravil *Pravopis 8.0*, **(c)** podatek o obravnavi z iztočnico povezane problematike v *Jezikovni svetovalnici Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU*.

Druga pomembna specifika *ePravopisa* je povezana z utemeljevalno-aplikativno zasnovo, ki je pri pravopisnih delih v slovenščini in večini primerljivih evropskih jezikov že tradicionalno prisotna. Upoštevajoč možnosti spletnega medija, smo posamezne problemske sklope slovarja v razdelku »Pravopisna kategorija« **povezali z argumentacijo pravopisne rešitve**, ki bo vodilo za snovalce prenovljenih pravopisnih pravil in hkrati informacija o ugotovljenih premikih v jezikovni rabi.